

VLOGA IN NALOGE POLICIJE PRI IZVAJANJU NEPROSTOVOLJNE PRIVEDBE OSEBE V PSIHIATRIČNO BOLNIŠNICO

Bojan Skočir

V prispevku želim predstaviti nekatere poglede na trenutno vlogo in naloge policije pri njenih postopkih z državljani, ki jih je tako ali drugače potrebno obravnavati v primerih neprostopoljne hospitalizacije. Vsebino bom torej razširil, saj so privedbe s strani policije v psihiatrično bolnišnico le izjemoma. Običajno je v praksi iz vidika policije potrebno razjasniti poleg pojma privedbe še intervencijo in asistenco.

Namenoma želim v prispevku nekatera vprašanja izpostaviti problemsko, da bodo razvidne tudi dileme in problemi, s katerimi se na tem področju srečuje tudi policija.

V prvi vrsti je potrebno upoštevati različne situacije, v katerih policija pride v stik z osebo, ki je v takšnem psihičnem stanju, da je potrebna nadaljnjega zdravljenja oziroma je potrebno posredovanje policije. Tu gre lahko za storilca kaznivega dejanja, kršitelja javnega reda in miru, požigalca, samomorilca, najdenca itd.

Preglednica 1:

STATUS OSEBE	NOSILEC OBRAVNAVE	VRSTA POSTOPKA (OBRAVNAVE)
kršitelj	policist	intervencija, privedba
kršitelj (bolnik)	policist (zdravnik)	intervencija (zdravniška pomoč...)
bolnik	zdravnik (policist)	zdravniška oskrba (asistenca)

Na levi strani preglednice gre za svojstvo oz. status osebe, kot jo v posameznem trenutku vidi policist. Začetna situacija je v posameznem trenutku lahko zelo različna, odvisna tudi od predhodnega poznavanja osebe, predhodnega vključevanja zdravnika itd. (npr. za intervencijo zaprosi zdravnik, s takšno osebo se je prvi srečal policist, za pomoč so zaprosili sorodniki ipd.) V zvezi z vlogo policije je status posameznika zelo pomemben, ker je od tega odvisno, katero nalogo in v zvezi s tem zakonska pooblastila bo uporabil in kakšno bo nadaljnje ravnanje s to

osebo.

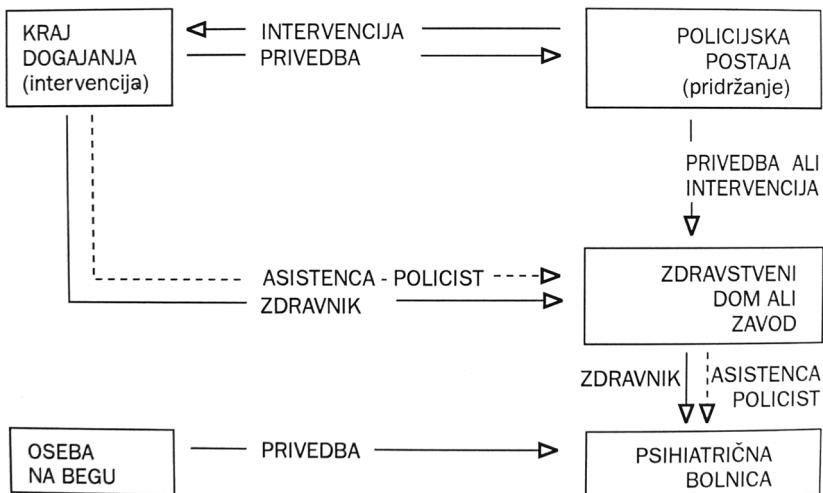
Znanje policista pri ocenjevanju stanja osebe je zelo omejeno, običajno se opira predvsem na njeno obnašanje, stopnjo agresivnosti in predvsem, v kolikšni meri ogroža sebe oziroma druge. Dolžnost policista je, da takšni osebi prepreči nadaljnje obnašanje oziroma ravnanje, ki predstavlja ogrožanje. To je dolžnost policista v vseh postopkih, tako pri intervenciji, kot tudi privedbi ali asistenci.

Pri tem gre torej za razmerje, kdo je v danem trenutku nosilec obravnave. Dokler oseba ni fizično obvladana pri intervenciji in ogroža sebe ali druge, je nosilec obravnave policist. Ta mora vzpostaviti javni red in mir oziroma preprečiti ogrožanje. Ko je to izvedeno in je ugotovljeno s strani zdravnika, da je oseba bolnik, postane nosilec obravnave zdravnik. Od tu dalje je lahko vloga policista le še nudenje pomoči zdravniku - asistenca.

Iz tega sledi tudi odgovornost (policist - obvladovanje osebe, zdravnik - zdravstvena oskrba). Izjemoma, zlasti pri telesnih poškodbah, lahko nujna obravnava poteka tudi hkrati - če je to praktično možno.

Navedena razmerja, ki so povezana tudi s pristojnostmi posameznega nosilca obravnave in vrstami postopkov v določenem trenutku, so razvidna iz naslednje preglednice:

Preglednica 2:

Intervencija je običajno povezana z vzdrževanjem javnega reda in miru, zato policistova pooblastila temeljijo na predpisih, ki opredeljujejo javni red in mir. Če policist ne ugotovi nekih psihičnih motenj ali nasploh poslabšanega zdravstvenega stanja osebe, bo v primeru, ko bo pričakoval nadaljnje kršenje ali ogrožanje, takšno osebo privedel na policijsko postajo in zoper to osebo odredil pridržanje.

V kolikor policist glede na obnašanje ali predhodno poznavanje osebe oceni, da je potrebna nadaljnje pomoči zdravstvenih delavcev, takšno osebo privede v zdravstveni dom oz. zavod. Tu imamo lahko tudi situacijo, ko zdravnik pokliče policista v zdravstveni dom na intervencijo, ker oseba krši javni red in mir.

Če na kraj intervencije pride zdravnik in ugotovi, da je obravnavana oseba bolnik, ki ga je potrebno prepeljati bodisi v zdravstveni dom ali pa v psihiatrično bolnišnico, ta oseba ni več v postopku policije. Nadaljnji postopek policije je od tega trenutka naprej lahko le še asistenca zdravstvenim delavcem, ki so takšno osebo prevzeli v zdravstveno oskrbo. Enako to velja za primere, ko je policija obravnavano osebo privedla v zdravstveni zavod.

Specifičen primer je, ko je duševni bolnik pobegnil iz psihiatrične bolnišnice. V teh primerih policija razpiše iskanje takšne osebe na podlagi obvestila psihiatrične bolnišnice. Po prijemu takšne osebe policist izvede privedbo neposredno v psihiatrično bolnišnico.

Privedba je uradno opravilo policista, katerega namen je privedi določeno osebo v uradne prostore drugega organa ali na določeno mesto. Opravi se lahko na podlagi veljavne odredbe pristojnega državnega organa (sodišče, upravni organi itd.) ali brez odredbe, kadar imajo policisti pravico koga privedi na podlagi pooblastila, določenega z zakonom.

POJMOVNA OPREDELITEV ASISTENCE

Policisti imajo z zakonom določeno, da med ostalimi nalogami tudi pomagajo državnim organom ter organizacijam, skupnostim in posameznikom z javnim pooblastilom, če pri opravljanju nalog, ki spadajo v njihovo pristojnost (ne policistovo pristojnost), naletijo na fizično upiranje ali ga utemeljeno pričakujejo. Takšna pomoč se imenuje ASISTENCA.

Potrebna je zaradi pristojnosti uporabe prisilnih sredstev, ki jih po zakonu imajo pravico uporabiti policisti, drugi pa praviloma ne.

Pomoč ali asistenca zdravstvenim delavcem je predvidena v primerih, ko je zaradi bolnikovega ravnanja **NEPOSREDNO OGROŽENA VARNOST LJUDI**.

Torej asistenca ni predvidena za vsak prevoz duševnega bolnika, zahteva pa jo lahko le zdravnik in ne npr. medicinska sestra, šofer reševalnega vozila ipd.

Asistenca pomeni pomoč - sodelovanje policista pri obravnavi duševnega bolnika s strani zdravnika.

Samo za primer: policija trenutno zagotavlja asistenco drugim državnim organom, podjetjem in drugim organizacijam ter posameznikom z javnim pooblastilom na podlagi 12 različnih predpisov.

ZAKONSKA OSNOVA ZA ASISTENCO

Osnovo za opravljanje asistENCE ima policija v 38. členu Zakona o notranjih zadevah. Konkretnije je način izvrševanja asistENCE opredeljen v Pravilih za opravljanje pooblastil pooblaščenih oseb ONZ RS.

Trenutno je v pripravi osnutek novega Zakona o javni varnosti, ki pa prav v zvezi z asistENCAMI med pravnimi in drugimi strokovnjaki prinaša različne poglede in mnenja glede vloge policije. Zlasti polemičen je dr. Janez Pečar (DELO, 15/10-1994), ki asistENCE opredeljuje kot kvazi-policijsko dejavnost, ki z njeno temeljno vlogo nimajo ničesar.

Asistenca policije v zvezi z obravnavo duševnih bolnikov je opredeljena v 49. členu Zakona o zdravstveni dejavnosti. Za asistenco morajo biti izpolnjeni po tem zakonu naslednji POGOJI:

- *BOLNIK* (duševna bolezen)
- *OGROŽANJE ŽIVLJENJA* (svojega - drugega) *ALI*
- *POVZROČANJE VELIKE ŠKODE* (sebi - drugim)
- *NAPOTITEV V PSIHIATRIČNO BOLNIŠNICO*
- *TUDI BREZ BOLNIKOVE PRIVOLITVE*
- *ZAHTEVA ZDRAVNIKA*
- *BOLNIKOVO RAVNANJE NEPOSREDNO OGROŽA VARNOST LJUDI*

Do sprejema Zakona o zdravstveni dejavnosti je pogoje za te asistENCE ter ravnanje zdravstvenih delavcev in policistov predpisovalo Navodilo o spremljanju duševnih bolnikov pri prevozih v zdravstvene delovne

organizacije, ki ga je v soglasju s takratnim republiškim sekretarjem za notranje zadeve izdal republiški sekretar za zdravstvo in socialno varstvo. To navodilo je bilo izdano v letu 1972.

O vsebini starega navodila ne bi izgubljal besed in časa, čeprav je še vedno veljavno in so po mojem mnenju nekatera vprašanja dobro urejena.

Glede vloge policije pri asistenci se pojavljajo vprašanja o uporabi prisilnih sredstev zoper bolnika. Policija prisilna sredstva uporablja na podlagi Zakona o notranjih zadevah in v skladu z Navodilom o uporabi prisilnih sredstev.

Namen uporabe prisilnih sredstev je, da se oseba obvlada zaradi aktivnega upiranja ali ogrožanja. Pri uporabi prisilnih sredstev mora biti uporabljeno najmilejše sredstvo, s katerim je še mogoče obvladati upiranje oziroma ogrožanje.

Pri osebah, ki imajo svoje ravnanje v oblasti, uporaba prisilnih sredstev deluje že tudi preventivno. Pri duševnih bolnikih pa uporaba prisilnih sredstev šele lahko sproži močnejši odpor. Tudi intenziteta fizičnega upiranja je pri duševnih bolnikih lahko neprimerno večja. Ne nazadnje je potrebno imeti pred očmi tudi odmevnost v okolju zaradi uporabe prisilnih sredstev s strani policije zoper bolnika.

Naslednja dilema se postavlja v zvezi s prevoznim sredstvom, s katerim se opravlja prevoz duševnega bolnika. V primeru privedbe bo to praviloma vozilo policije, v primeru asistenc pa praviloma reševalno vozilo. Izjemoma in vedno takrat, ko je prevoz z reševalnim vozilom neprimeren ali celo nevaren, se opravi s policijskim vozilom.

Policisti dajejo asistenco zdravniku in ne drugim zdravstvenim delavcem, zato policija pričakuje, da bo spremstvo med prevozom opravljal zdravnik. To zahteva tudi dosedanje navodilo, ki pravi, da morata biti v spremstvu zdravnik in poseben spremljevalec, ki je praviloma medicinska sestra ali tehnik ali druga zdravstvena strokovna moška oseba. Navodilo predpisuje tudi opremo zdravnika v spremstvu.

Pravno nedorečeno je vprašanje nasilnega vstopa v stanovanje zaradi napotitve duševnega bolnika v psihiatrično bolnišnico. To vprašanje ni sporno v primeru, ko gre za ogroženost zdravja ljudi ali premoženja. Ustava v 36. členu namreč dovoljuje vstop v stanovanje brez odločbe sodišča, če je to neogibno potrebno, da se zavarujejo ljudje in premoženje.

Zahteva za asistenco mora biti praviloma pisna, in v kolikor je to možno, poslana najmanj tri dni pred izvršitvijo. Izjemoma lahko v nujnih primerih zaprosijo za pomoč tudi v krajšem roku in ustno. Zahtevek mora izdati zdravnik, vsebovati pa mora obrazložitev razlogov, zaradi katerih se

asistenca zahteva.

O utemeljenosti zahtevka odloča komandir policijske postaje, v zahtevnejših primerih načelnik UNZ. Tu želim ponovno opozoriti na razlikovanje med zahtevkom za intervencijo in asistenco, ker v praksi prihaja do nesporazumov med policisti in zdravniki.

Predhodno pošiljanje zahtevkov za asistenco je potrebno zaradi načrtovanja nalog in ukrepov policije. Policisti imajo te postopke podrobno opredeljene v Pravilih za opravljanje pooblastil PUO ONZ in tudi v Opomniku nalog in ukrepov pri zagotavljanju pomoči ..., ki ga je Ministrstvo za notranje zadeve posredovalo vsem operativnim službam MNZ.

Če na kratko povzamem, vloga policije je predvsem omejena na zakonska pooblastila, ki jih ima v odnosu na status osebe v določenem trenutku.

Tudi policisti se v praksi srečujejo z nekaterimi odprtimi in nedorečenimi vprašanji, kot na primer:

- odzemanje prostosti duševnemu bolniku in dolžnosti policista glede seznanjanja o njegovih pravicah (razlogi za odvzem prostosti, poučitev, da ni dolžan ničesar izjavljati, pravica do takojšnje pravne pomoči zagovornika, obveščanje svojcev) ter takojšnja zagotovitev teh pravic;
- privedba storilca kaznivega dejanja, ki kaže očitne znake duševne bolezni, k preiskovalnemu sodniku ali v zdravstveno ustanovo;
- zagotoviti obveščanje zdravnika za vse primere, ko je oseba poskušala storiti samomor;
- katera prisilna sredstva je še dopustno uporabiti zoper duševnega bolnika, ki ni obvladljiv, itd.

LITERATURA

1. Ustava Republike Slovenije (Ur. list RS, št. 33/91),
2. Zakon o notranjih zadevah (Ur. list SRS, št. 28/80, 38/88, 27/89, 8/90, 19/91, 4/92, 58/93) ;
3. Zakon o zdravstveni dejavnosti (Ur. list RS, št. 9/92) ,
4. Zakon o prekrških zoper javni red in mir (Ur. list SRS, št. 16/74, 42/86, 8/90) ,
5. Pravila za opravljanje pooblastil pooblaščenih uradnih oseb organov za

- notranje zadeve RS (Ur. list SRS , št. 44/88, 4/89) ,
6. Navodilo o uporabi prisilnih sredstev (Ur. list SRS, št. 25/81) ;
  7. Navodilo o spremljanju duševnih bolnikov v zdravstvene delovne organizacije; Republiški sekretariat za zdravstvo in socialno varstvo, št.51 - 9/71 z dne 21/10 - 1972,
  8. Janez Pečar : Zakon o javni varnosti; Delo 15/10 - 1994 ,
  9. Opomnik nalog in ukrepov pri zagotavljanju pomoči državnim organom, podjetjem, organizacijam in posameznikom z javnim pooblastilom pri opravljanju njihovih nalog (asistenca) ; Uprava policije MNZ, 17/5 - 1993.